

A Magyar Nemzeti Levéltár emlékévsorozatának eseményei (2023–2024)

A Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) számára kiemelkedő, évfordulóiban gazdag éveket jelentett a 2023. és a 2024. esztendő. 300 évvel ezelőtt bocsátotta ki III. Károly magyar király a 1723. évi XLV. törvényt, amelyben rendelkezett arról, hogy az ország köziratait az ország levéltárában, az Archivum Regniiben kell elhelyezni (az intézmény végül 1756-ban kezdte meg működését Pozsonyban). 150 évvel ezelőtt, 1874-ben jött létre az Archivum Regnihez képest megváltozott, új szempontok szerint működő Országos Levéltár (OL), amely intézmény 1923-ban költözött be Bécsi kapu téri épületébe. Szintén 2023-ban ünnepelte alapításának századik évfordulóját a Levéltári Közlemények is.

Az emlékezést hivatalossá tette 2023. március 21-én, az OL Bécsi kapu téri palotájában a Novák Katalin köztársasági elnök által megnyitott emlékév. Szabó Csaba, az MNL főigazgatója az ünnepélyes megnyitó alkalmából az emlékévnek okot adó egykori események fontosságára hívta fel a figyelmet, majd arról beszélt, hogy a levéltár fontos, a családi, a lokális, a vallási és a nemzeti identitást őrző funkciókkal bír, ma pedig a legmodernebb informatikai eljárásokkal dolgozza fel és archiválja a rá bízott nemzeti értékeket.

Az intézmény számos programmal emlékezett meg az évfordulókról, ezek között csupán az egyik volt a 2023. szeptember 15-én megrendezett, Az Országos Levéltár évszázadai című konferencia, amelynek célja a „közös emlékezés” volt: a felkért intézményi partnerek, kutatók, a levéltár használói előadásaikban megosztották a hallgatósággal a levéltárral kapcsolatos gondolataikat, emlékeiket, élményeiket. Az eseményen mondott megnyitóbeszédében Szabó Csaba kifejtette: szerencsésnek mondhatja magát az intézmény, hogy az évfordulóhoz kapcsolódóan számvetést tarthat, amelyhez elkészült egy 600 oldalas reprezentatív kiadvány is Reisz T. Csaba címzetes főigazgató és más kollégák munkájának köszönhetően. A főigazgató beszélt arról is, hogy az emlékünnepeksorozat 2026-ig tart, amelynek keretében a levéltár arra törekszik, hogy a lehető legszélesebb közönségnek mutassa be a szakma szépségeit és eredményeit. A levéltár a „közös emlékezés” során elhangzott előadások szerkesztett változatát egy kötetben kívánja megjelentetni.

Az emlékévnek további „kézzelfogható” nyomai is vannak. Az MNL és a Magyar Posta Zrt. együttműködésének köszönhetően került forgalomba a 300–100. kettős évfordulóra tervezett ünnepi bélyegsorozat, amelyet az OL főépületében mutattak be 2023. június 19-én. A kiadott bélyegek tartalmáról az eseményen Hegmanné Nemes Sára, a Magyar Posta Zrt. alelnöke beszélt. A bélyeget két címletben bocsátották ki, szerepel rajtuk a levéltár alapító törvény szövege, gróf Batthyány Lajos nádor pecsétnyomója, annak a két bélyeget összekapcsoló viaszlenyomata, illetve a Bécsi kapu téri épület homlokzata és keleti oldala. A bélyegekkel együtt kibocsátott alkalmi borítékon

Dudits Andor egyik, a levéltári palota bejáratánál látható falfestménye látható, amelyen Pecz Samut, az épület tervezőjét örökítette meg a festő. A Magyar Posta Zrt. alelnöke arról is beszélt, hogy a kettős évfordulót ilyen kis felületen ábrázolni kihívást jelentett, azonban Benedek Imre grafikusművész sikeresen oldotta meg a feladatot és méltó munkával járult hozzá az emlékezéshez.

Két héttel később, július 3-án ugyanitt tárta a nyilvánosság elé az intézmény és a Magyar Nemzeti Bank a kibocsátott emlékérméket. A Kereszthury Gábor által tervezett érmék egyik oldalán az ország, a vármegyék és az arisztokrácia fontos iratait őrző országláda, a másikon a levéltár épülete jelenik meg az ikonikus toronnyal, amelyet 1945-ben azonban le kellett bontani annak háborús sérülései miatt. Az országláda képét az iparművész a levéltár épületében látható, Dudits Andor által festett szekkkó alapján tervezte meg. A bemutatón a Magyar Nemzeti Bank alelnöke, Virág Barnabás kifejtette: a pénzintézet 1969 óta bocsát ki emlékérméket az ország jelentős eseményei és évfordulóinak kapcsán, így támogatva az értékőrzést, egyben vállalva az ismeretterjesztés kulturális misszióját. Arról is beszélt, hogy a bank 15 ezer forintos címletű ezüst emlékérmét és annak 3 ezer forintos színesfém változatát bocsátja ki. Mind a tükörfényes (proof) kivitelben előállított ezüst emlékérméből, mind a selyemfényes (BU) kivitelű színesfém változatából is hét-hétezer darab készíthető.

Az intézmény 2023. október 25-én mutatta be a fentiekben már említett tisztelgő kötetet, amely méltón kívánt emléket állítani a magyarországi levéltárügy, egyben az OL történetének. A nemzet levéltára című könyv szerzői, a levéltár munkatársai, az időrendet követve szóltak a középkori előzményektől egészen az intézmény 21. századi jövőképig, érthető okokból kiemelt helyet szánva a Bécsi kapu téri épületnek: a levéltári palota történetéről nagy részletességgel írtak, így az intézményben őrzött mértéketalonokról, de még a 1910-es évek épületgépészeti beszerzéseiről is lehet olvasni. A kiadványban mindemellett szintén nagy részletességgel esik szó a levéltár Lángliliom utcai épületéről is. A mű 2024-ben elnyerte a Magyar Levéltárosok Egyesülete által adományozott Az Év Levéltári Kiadványa-díj első helyezését a szakmai kiadványok kategóriájában.

A tisztelgő kötetek sora itt nem állt meg: az MNL tervezi, hogy A nemzet levéltára mintájára a vármegyei tagintézmények történetéről is hasonló könyv szülessen a közeljövőben. 2024 szeptemberére készült el a Bécsi kapu tér 2–4. című kétnyelvű (magyar és angol) album, amelyben az OL palotáját mutatják be a nagyközönség számára a szerzők. Mindezek mellett az évfordulók tiszteletére a száz éve alapított Levéltári Közlemények 2024-ben tematikus, az OL történetével foglalkozó lapszámmal jelenik meg.

Az emlékévek során az intézmény új díjat is alapított. 2024. május 10-én adták át a Szabó Csaba főigazgató által alapított Batthyány Lajos nádor-díjat, amellyel azok munkáját ismeri el az intézmény, akik az előző évben kimagasló szakmai, üzemeltetési és külső partneri tevékenységet végeztek. Az eseményen három kategóriában osztották ki az elismerést. Az I. kategóriában (Az év szakmai [innovációs] teljesítménye) Záros Zsolt Béla főtanácsos, levéltári informatikus (MNL Informatikai és Innovációs Igazgatóság Digitális Tartalomfejlesztési Osztály), a II. kategóriában (Az év munkatársa) Béndek Eszter gazdasági ügyintéző (MNL Tolna Vármegyei Levéltára), a III. kategóriában (Az év

kiemelkedő partnere) Hegyi Klára professor emerita, a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet kutatója nyerte el a díjat. Az esemény alkalmából egyúttal az intézmény és a Magyar Batthyány Alapítvány együttműködési megállapodást írt alá.

A Magyar Levéltárosok Egyesülete Az Év Levéltára 2023 díjat adta át az MNL OL számára 2024. május 28-án az intézmény Bécsi kapu téri épületében. A díj átadásakor mondott beszédében Kenyeres István, az egyesület elnöke, egyben Budapest Főváros Levéltárának főigazgatója kiemelte, hogy az MNL OL szoros és erős versenyben nyerte el a díjat az MNL Békés és Somogy Vármegyei Levéltárai előtt, hozzátette továbbá, hogy az első helyezésnél figyelembe vették, hogy az intézmény a 2023-as évfordulók kapcsán számos olyan rendezvényt szervezett, amellyel nemcsak magára, hanem valamennyi levéltárra ráirányította a figyelmet. A nemzet levéltára emlékkötetet pedig igazán kiemelkedőnek nevezte, amelyhez külön gratulált.

Az évfordulókhoz nem kötődik szorosan (ugyanakkor remélhetően száz év múlva mint sikeres kezdeményezésről fognak majd az akkori levéltárosok megemlékezni), azonban mindenképpen megemlítendő, hogy az MNL 2023-ban indított útjára egy új könyvsorozatot is, amelynek célja egyfelől, hogy a munkatársak kiadatlan doktori disszertációit könyvvé formálva publikálják, másfelől, hogy az intézmény ilyen formában is számot adjon tudományos tevékenységéről. A Doktori disszertációk a Magyar Nemzeti Levéltárból című sorozatban 2023 folyamán három értekezés jelent meg könyv formájában Rácz György, Pál Zoltán és Kőfalviné Ónodi Márta tollából. A három kötet bemutatójára az MNL OL-ban került sor 2023. május 9-én. 2024-ben pedig Ordasi Ágnes könyvét követően Bedők Péter és e sorok írójának kötete van éppen megjelenés alatt.

Az MNL a felsorolt eseményekkel, kiadványok sorával méltó módon kívánt megemlékezni nemcsak az intézmény, hanem a magyarországi levéltárügy nagy évfordulójáról is. A folyamat nem zárult le, a jövő év folyamán is várhatóak újabb kiadványok és egyéb projekteredmények, amelyek emlékeztetnek a magyar levéltárak gazdag múltjára.

Miklós Dániel